

[B] JOSEPH LUNS, DIPLOMAAT IN HART EN NIEREN

De geschiedenis van de Lage Landen telt weinig staatslieden die op internationaal terrein zo'n cruciale rol hebben gespeeld als Joseph M.A.H. Luns (°1911 Rotterdam, †2002 Brussel). Albert Kersten schreef de biografie van een man die decennialang de Nederlandse belichaming was van alles wat buitenlands beleid aanging. Luns was gedurende negentien jaar Nederlands minister van Buitenlandse Zaken (1952-1971) en vervolgens dertien jaar secretaris-generaal van de NAVO (1971-1984). Nooit zat de koppige Luns verlegen om een scherpe analyse of een politiek incorrecte mening. Vaak joeg hij zijn collega's de bomen in. Wanneer alles de Duitse bondskanselier Adenauer tegen zat, bijvoorbeeld, dan monterde die zichzelf op met de gedachte aan mevrouw Luns: "In ieder geval iemand op de wereld die het veel moeilijker heeft dan ik..." Kersten beschrijft de kleurrijke en polariserende figuur van Luns met de nodige

Joseph Luns.

nuance. Zo is een boek ontstaan dat een persoonlijk maar toch veelomvattend beeld schetst van de internationale politiek in het midden van de Koude Oorlog.

Inhoudelijk komen in de beschrijving van Luns' carrière drie grote thema's aan bod: de kwestie Nieuw-Guinea, het verloop van de Europese integratie en de evolutie van het westerse defensiebeleid. De eerste twee vormden de harde kern van Luns' ministerschap. Zijn interesse in defensieontwikkelingen – met een zwak voor de Koninklijke Marine – manifesteerde zich al tijdens zijn studentenjaren. Ze kwam tot een late apotheose toen hij aan het roer stond van de NAVO, ook al bleek dat een moeilijk te besturen schip. Luns liet een methodologische leidraad na van hoe die beleidsvraagstukken geanalyseerd dienden te worden. Als vroegere carrièrediplomaat had Luns een sterk ontwikkeld idee van wat diplomatie zou moeten zijn. Hoofddoel van de buitenlandse politiek, zo betoogde hij in een berucht geworden aantekening, is het dienen van het nationaal belang. In het geval van Nederland vielen daarin drie elementen te onderscheiden: behoud van het grondgebied, verzet tegen pogingen tot 'verkleining' van de nationale invloedssfeer en een bescheiden rol spelen in de internationale politiek. Dit veronderstelde een dubbele rol voor de diplomaat: het subjectief uitdragen van nationale standpunten en het objectief rapporteren aan Den Haag. Deze in wezen traditionele inzichten – moeilijk te realiseren in tijden van *WikiLeaks* en spindoctors – keren telkens weer terug in Luns' loopbaan.

Het dossier van Nederlands Nieuw-Guinea vormt ongetwijfeld de beste illustratie van Luns' vastberaden verzet tegen wat een onvermijdelijke nederlaag zou blijken. Met behulp van aanslepende onderhandelingen in de Verenigde Naties en donderpreken in Washington over de tanende invloed van het Westen in Zuidoost-Azië weerde Luns zich als een duivel in een wijwatervat tegen de Indonesische opmars. Hoewel Nederland zich uiteindelijk met internationale verkleining moest verzoenen, diende Luns' verzet toch een maatschappelijke functie: slechts door tot het bittere eind verzet te bieden, kon deze verkleining politiek verteerd worden. Bovendien verwierf Luns hierbij de reputatie een harde onderhandelaar te zijn. In combinatie met zijn steeds groeiende ervaring

in internationale vraagstukken zou die reputatie hem in latere dossiers een relatief voordeel geven.

Het vraagstuk van Europese integratie vormt het meest actuele deel van het boek. Luns ijverde voortdurend voor een communautair Europa en bestreed de intergouvernementele visie van de Franse president De Gaulle. In tegenstelling tot hedendaagse pleitbezorgers van een federaal Europa, zoals Guy Verhofstadt, deed Luns dit niet vanuit een diepgeworteld idealisme. Zijn verzet tegen het door Frankrijk gewenste *Europe des patries* was een pragmatische keuze. Een communautaire vorm van integratie zou kleine landen als België en Nederland relatief gesproken meer invloed verlenen. Daarnaast was Luns een van de voornaamste pleitbezorgers van een Brits lidmaatschap van de EEG. De Nederlandse wens om niet in een door Frankrijk en Duitsland gedomineerd continentaal Europa gekneld te zitten, werd door een Britse toetreding grotendeels ingevuld. Deze uitkomst stond echter haaks op de communautaire agenda. Luns' Europese politiek kan dus het best geanalyseerd worden als een subtiel machtsspel met als doel alle Europese grootmachten in de constructie te betrekken en tegelijk hun bewegingsruimte te beknotten. In dit spel was in Luns' visie zowel een rol weggelegd voor communautaire regels als voor traditionele machtsevenwichten.

Als secretaris-generaal van de NAVO leerde Luns de grenzen van het diplomatieke spel kennen. Hoewel hij een persoonlijke passie had voor de cohesie van het bondgenootschap – die hij met verve verdedigde – botste hij vaak op de problemen die in het DNA van de organisatie ingebakken zitten. De uiterst moeilijke relaties tussen leden als Griekenland en Turkije, het spanningsveld tussen de politieke besluitvorming en de militaire commandoketen en het omzeilen van het NAVO hoofdkwartier door de lidstaten zijn stuk voor stuk dezelfde uitdagingen als die waarop al zijn opvolgers hun tanden zouden stukbijten. Hoewel Luns moest vaststellen dat de alliantie vaak weinig meer was dan een coördinatiepunt voor de uitvoering van elders genomen beslissingen, bleef hij hameren op dezelfde inzichten die ook decennia later niets van hun waarde zouden verliezen. Midden in de Koude Oorlog betoogde hij dat veiligheid meer was dan een uitsluitend militaire kwestie. Om het vertrouwen tussen de bondgenoten te bestendigen, bleef hij

aandringen op transparante consultatie inzake het volledige spectrum van buitenlandpolitiek en verzette hij zich tegen pogingen om de NAVO in een nauw gedefinieerd hoekje te dringen.

Als biograaf gidst Kersten de lezer met kennis van zaken door het diplomatieke labyrint. Hij gaat tevens in op de politiek gevoelige onderwerpen zoals Luns' NSB-lidmaatschap in de jaren 1930 – een feit dat Luns later heeft proberen te verdoezelen om zijn reputatie niet te beschadigen. De lezer leert Luns evenwel ook als mens kennen. Beklijvend is bijvoorbeeld Kerstens beschrijving van hoe Luns als ouderwetse politicus geleidelijk aan onwenniger werd in het veranderende politieke klimaat. Toen Luns' zoon zijn vader – gekleed in driedelig maatpak – meetroonde naar een concert van de Rolling Stones, merkte deze nogal cryptisch op “merkwaardig, merkwaardig...” Het afscheid van het NAVO-hoofdkwartier bleek voor hem een emotionele dag: “*une certaine tristesse*” maakte zich van hem meester.

Dat alles maakt van *Luns. Een politieke biografie* een boek met grote charme. Het zit, zoals Luns zelf, nooit verlegen om een kwinkslag of een allusie op een verfijnd diner. Daarenboven zal het een ruimer publiek weten te boeien dan het uitsluitend Nederlandse. Luns speelde immers vaak één-tweetjes met zijn Belgische collega's – met Paul-Henri Spaak in de Europese arena of met ambassadeur André de Staercke in de NAVO. Uit de vervlechting van een boeiend leven met een relaas dat zowel de Nederlandse politiek als de internationale diplomatie bestrijkt, is een lijvig boek gegroeid dat zowel een blik biedt op het verleden als een aanvoelen van de toekomst suggereert.

ALEXANDER MATTELAER

ALBERT KERSTEN, *Luns. Een politieke biografie*, Boom, Amsterdam, 2010, 704 p.